

Η ΚΤΗΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΚΑΜΠΑΝΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΤΟ ΜΟΣΧΟΧΩΡΙ

Οι περισσότεροι κάτοικοι της περιοχής των Σερβίων γνωρίζουν το Μοσχοχώρι από την θαυματουργή Αγία Παρασκευή, της οποίας η εορτή κάθε χρόνο στις 26 Ιουλίου αποτελεί ξεχωριστό γεγονός, όπως και το έθιμο της σφαγής της αγελάδας, στο οποίο ελπίζω να μπορέσω να αναφερθώ στο μέλλον. Οι μόνες πληροφορίες για το χωριό και τη μάλλον σύντομη, κυρίως λόγω των κατολισθήσεων του εδάφους, ιστορία του έχουν καταγραφεί από τον αιεμίνοστο Γιώργο

σαν να διαβάσουν τα χαραγμένα γράμματα, τα οποία πλέον δεν σώζουν κανένα ίχνος από το αρχικό τους χρώμα (στην αρχαιότητα, αλλά και σήμερα, τα γράμματα των επιγραφών πάνω σε πέτρα ή μάρμαρο πάντοτε χρωματίζονταν με μαύρο ή έντονο κόκκινο χρώμα για να διαβάζονται ευκολότερα).

Οι διαστάσεις της πλάκας είναι: ύψος 0.53μ. και πλάτος 1.16μ., ενώ το πάχος της δεν πρέπει να ξεπερνά τα 0.05μ. Τα γράμματα είναι χαραγμένα με επιμέλεια και ιδιαίτερη προσοχή εκτός από το ορθογώνιο λάθος στο στίχο 14 (το εξωπώνησαν αντί εξεπώνησαν), και μία διόρθωση στο στίχο 6 (στο πατρώνυμο φαίνεται ότι ξεκίνησε να γράψει Χ, αντί για Π). Το ύψος των γραμμάτων κυμαίνεται από 0.013μ. (μικρότερο το όμικρον) έως 0.02μ., ενώ στον τελευταίο στίχο 19, εκτός από τα δύο ονόματα, τα γράμματα των άλλων λέξεων είναι μικρότερα από αυτά του υπολοίπου κειμένου (στο

ή συμμετείχαν στην ανέγερση ή ανοικοδόμηση εκκλησιών, σχολείων, ή άλλων κτιρίων. Η επιγραφή του καμπαναριού του Αγ. Αθανασίου χωρίζεται σε δύο μέρη: στην αρχή υπάρχει ο σκοπός για τον οποίο χαραχθηκε (στίχοι 1 - 3) με τον κατάλογο των δέκα δωρητών σε δύο στήλες από πέντε ονόματα η καθεμιά (στίχοι 4 - 13), μετά αναφέρονται οι υπεύθυνοι του έργου, δηλαδή ο αρχιτέκτων - μηχανικός (στίχοι 14 - 17), ο επιστάτης (της εκτέλεσως... επεμελήθη) και ο αρχιτεκνίτης οικοδόμος (τέκτων) (στίχος 19), ενώ παρεμβάλλεται η χρονολογία εκτέλεσης του έργου, σωτήριον έτος 1913 (στίχος 18).

Ο κατάλογος των δωρητών αναφέρει δέκα Μοσχοχωριτίες, οι οποίες θα πρέπει όλοι να είχαν μεταναστεύσει στην Αμερική, καθώς και τους τρεις υπεύθυνους του έργου. Τις παρακάτω πληροφορίες οφείλω στους θεούς μου Γιώργο Ιωάννη Τζιφόπουλο, Γιώργο Τριανταφυλλίδη και τον αιεμίνοστο Γραμματέα του Πλατανόρουμετος Γιώργο Λαμπρόπουλο. Στην συνοικία του Αγίου Αθανασίου κατοικούσαν κυρίως οικογένειες των Τζιφόπουλων, αφού από τους δέκα δωρητές οι εφτά έχουν το επίθετο Τζιφόπουλος, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι συνδέονται απαραίτητα με συγγένεια πρώτου ή δεύτερου βαθμού. Οι τρεις πρώτοι, Γεώργιος, Χαρίσιος και Φάσιος είναι αδέρφια, γιοι του Παρασκευά Τζιφόπουλου (ο άλλος αδερφός του Ιωάννης πέθανε στην Αμερική στη φυλακή, πιθανόν πριν το 1913, χρονιά ανέγερσης του καμπαναριού), ενώ ο Ιωάννης Νικολάου Τζιφόπουλος παντρεύτηκε την Παναγιώτα, αδερφή του Νικολάου Δημητρίου Τζιφόπουλου (ο οποίος ήταν αδελφός του παππού μου Γιάννη Δημητρίου Τζιφόπουλου) των οποίων οι οικογένειες εγκαταστάθηκαν στην Αμερική, όπου ζουν σήμερα τα παιδιά τους. Ο Απόστολος Αστερίου Τζιφόπουλος απέκτησε τον Αντώνη και τον Χρήστο που ζήσαν στα Σέρβια, ενώ τα παιδιά του Γεωργίου Κωνσταντίνου Τζιφόπουλου εγκαταστάθηκαν τελικά στα Σταύρου δεν γνωρίζω αν έχει σχέση με την οικογένεια των Τσιμποπουλών. Για τον Φρουράρχο των Μοσχοχωριτών Ιάκωβο Ναυπλιώτη από τη Νάξο, ο οποίος σχεδίασε το καμπαναριό, δεν πρόκειται να μάθω πληροφορίες, όπως και για τον επιστάτη Σ. Π. Ζαμάνη. Ο αρχιτεκνίτης όμως του καμπαναριού, ο Ηλίας Γεωργίου Σταμάτιος, ήταν εγκαταστημένος στα Σέρβια όπου και σήμερα ζουν τα παιδιά του.

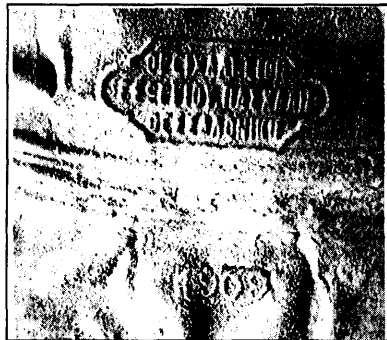
Η συγκεκριμένη όμως επιγραφή, εκτός από το προσωπικό μου ενδιαφέρον, όπως είναι φυσικό, για τις οικογένειες που αναφέρει και τις μεταναστεύσεις τους (πράγμα που ελπίζω, μετά και τα εγκαίνια του Λαογραφικού Μουσείου, να αναλάβει ο ΜΟΣ για όλους τους Σερβιώτες. Εκκινώντας από τον κατάλογο του Μην-ν Μολούτα και τις πληροφορίες στα βιβλία του Τσιουκαρδής και Κουτσουβάλα), παρέχει και άλλα σημαντικά στοιχεία για την ιστορία της περιοχής των Σερβίων στις αρχές του αιώνα. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι στην επιγραφή δεν αναφέρεται, όπως συνήθως, κάποιος κληρικός, και αυτό ίσως οφείλεται στα προβλήματα κατά την περίοδο αμέσως μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους. Όπως είπα γνωστό, τα Σέρβια και η ευρύτερη περιοχή απελευθερώθηκαν από τον 10 Οκτωβρίου 1912, και συνεπώς η ανέγερση (και όχι επισκεπή ήδη υπάρχοντος) του νέου καμπαναριού στα 1913 έγινε

μερικούς μόνο μήνες μετά την απελευθέρωση με τη συμβολή του πρώτου(;) Φρουράρχου των Σερβίων.

Βέβαια, μόλις τρία χρόνια νωρίτερα, το 1910, οι Μοσχοχωριτίες δεν φαίνεται να αντιμετώπιζαν ιδιαίτερα προβλήματα, αφού είχαν αγοράσει τη μικρή καμπάνα, η οποία σήμερα βρίσκεται στο καμπαναριό της βόρειας άκρης του περιβάλου της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής, και η οποία φέρει δύο επιγραφές. Η μία είναι ανάγλυφη και αναφέρει τον κατασκευαστή με την ημερομηνία κατασκευής:

Ορεχάλκειον
Γεωργίου Πασχάλη
Θεσσαλονίκη
1909

υπεύθυνος όχι μόνο για το κείμενο το οποίο χαραχθηκε στη μαρμαρίνη πλάκα, αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο αυτό χαραχθηκε (το όνομά του, ο τίτλος και η καταγωγή του είναι χαραγμένα στο κέντρο της πλάκας ακριβώς κάτω και ανάμεσα από τις δύο στήλες των ονομάτων των δωρητών). Η συντακτική διάταξη του κειμένου, οι λέξεις επεμελήθη... τέκτων ειργάσατο στον στίχο 19, και κυρίως το ένα από τα δύο επίθετα, με τα οποία χαρακτηρίζονται οι μετανάστες Μοσχοχωριτίες δωρητές του καμπαναριού, φανερώσαν άνθρωπο λόγιο και γνώστη αρχαίων Ελληνικών επιγραφών. Το επίθετο φιλογενής δεν απαντά σε κανένα κοινό λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας, αλλά ούτε και της

Η επιγραφή στην καμπάνα.

Βαϊτσόπουλο στο βιβλιαράκι του: *Η ιστορία του χωριού Μοσχοχωριού*, Πλατανόρουμεμα, 15 Σεπτεμβρίου 1958, σελ. 19. Ο Γιώργος Βαϊτσόπουλος υπήρξε Κοινοτάρχος το 1930, τη χρονιά κατά την οποία αποφασίστηκε οριστικά και με σύμφωνη γνώμη των κατοίκων η μεταφορά του χωριού στο Πλατανόρουμεμα. Όπως αναφέρει ο Γ. Βαϊτσόπουλος (σελ. 6-7), οι Μοσχοχωριτίες τιμούσαν τον Άγιο Αθανάσιο με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο τιμούσαν και συνεχίζουν να τιμούν την Αγία Παρασκευή, αφού κατά την εορτή του Αγίου στις 18 Ιανουαρίου μετά τη θεία λειτουργία παρέθεταν κοινή τράπεζα σε όλους όσοι μετείχαν της γιορτής (το κομμάτι του Αγίου Αθανασίου). Αυτό το έθιμο σταμάτησε μετά την πυρπόληση του ναού από τους Γερμανούς (οι οποίοι προσηλάσαν χωρίς επιτυχία να κάψουν και την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής) και τη μεταφορά του χωριού στο Πλατανόρουμεμα. Δεν αποκλείεται όμως να συνέβησαν στην εξέλιξη του εθίμου αυτού και οι καιρικές συνθήκες, οι οποίες καθίσταται απαγορευτική την οποία απόπειρα ανάβασης από το Πλατανόρουμεμα στο Μοσχοχώρι κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Τα ερείπια της εκκλησίας του Αγίου Αθανασίου στο Μοσχοχώρι ανάμεσα στα οποία στέκεται ακόμα από το 1913 όρθιο ο καμπαναριός βρίσκονται σε μικρή σχετικά απόσταση από τον αυλόγχο της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής, καθοριζόμενα βόρεια. Η εκκλησία ήταν ο

ύψος περίπου 0.014μ., από τη φωτογραφία λείπουν τα δύο πρώτα γράμματα του στίχου αυτού). (Θετικές ευχαριστίες οφείλω στον Γιώργο Δημητρίου Τζιφόπουλο και Ζαχαρία Ιωάννη Τζιφόπουλο οι οποίοι με βοήθησαν στις μετρήσεις και στην κατασκευή του εκτύπου της επιγραφής. Το εκτύπο διαβάζεται πάντα από την ανάγλυφη, ανάποδη πλευρά του, δηλαδή από δεξιά προς αριστερά).

Το κείμενο της επιγραφής, όπως είχε χαραχθεί, έχει ως εξής:

- Την δαπάνην προς ανέγερσιν του κωδωνοστασίου κατέβαλον
- 3 οι φιλόθρησκοι και φιλογενείς
Γ.Π. Τζιφόπουλος
Χ.Π. Τζιφόπουλος
 - 6 Φ.Π. Τζιφόπουλος
Ι.Ν. Τζιφόπουλος
Ν.Δ. Τζιφόπουλος
 - 9 Ν.Π. Μιχρίσβας
Γ.Ι. Βλάχος
Α.Δ. Τζιφόπουλος
 - 12 Α.Σ. Σταύρου
Γ.Κ. Τζιφόπουλος
 - 15 Τό σχέδιον εξεπώνησαν
Ιάκωβος Α. Ναυπλιώτης
Φρουράρχος Σερβίων
Νάξος
 - 18 Έτει Σωτηρίω 1913

Της εκτέλεσως Σ. Π. Ζαμάνης
επεμελήθη

Η. Γ. Σταμπλιάκας τέκτων
ειργάσατο

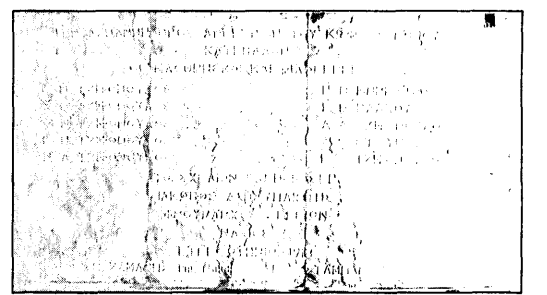

Η επιγραφή στην καμπάνα.

δευτέρος ναός του χωριού, χτισμένος στον κάμψο μακάρι. Όσοι έχουν καταβεί μεχρι εκεί σήγουρα έχωχρίσαν την εντοιχισμένη πλάκα από γκριζωπό μάρμαρο και προσπάθη-

Το κείμενο της επιγραφής είναι ανάλογο με επιγραφές αυτού του είδους, δηλαδή τις κτητορικές επιγραφές οι οποίες χαρασσονται για να μνημονεύσουν όσους συνέβαλαν

και η ευρύτερη περιοχή απελευθερώθηκαν από τον 10 Οκτωβρίου 1912, και συνεπώς η ανέγερση (και όχι επισκεπή ήδη υπάρχοντος) του νέου καμπαναριού στα 1913 έγινε

Η κτητορική επιγραφή

Η άλλη επιγραφή έχει χαραχθεί και αναφέρει την ημερομηνία και τον τρόπο αγοράς της από τους κατοίκους: Εκ συνδρομής του χωριού Μοσχοχώρι Μαρτίου 9 1910.

Η κατάσταση όμως το 1913 είχε αλλάξει. Δεν γνωρίζω για όλους τους μετανάστες Μοσχοχωριτίες, αλλά από τα παιδιά του Νικολάου Δημητρίου Τζιφόπουλου, τα οποία βρίσκονται όλα στην Αμερική (Μαριάνθη, Δημήτρης, Θεοδώρα, Παναγιώτης, Ευθύμιος, τους οποίους και ευχαριστώ για τις πληροφορίες), γνωρίζω ότι ο πατέρας τους Νικόλαος Δημητρίου και ο βίος τους Ιωάννης Νικολάου Τζιφόπουλος έλαβαν μέρος στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ως στρατιώτες του Αμερικανικού στρατού, και ο Νικόλαος μάλλον έγινε λοχίας. Η συμμετοχή τους αυτή, όπως κατά πάσα πιθανότητα και η συμμετοχή των υπολοίπων οκτώ μεταναστών από το Μοσχοχώρι στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, και η παρουσία τους στην Ευρώπη υπήρξε η αφορμή επισκεψής στο Μοσχοχώρι και η ανέγερση του καμπαναριού στο 1913. Η ενέργεια αυτή των μεταναστών πρέπει να προκάλεσε ιδιαίτερη εντύπωση στον συντάκτη του κειμένου ο οποίος δεν πρέπει να ήταν άλλος από τον Φρουράρχο των Σερβίων Ιάκωβο Ναυπλιώτη από τη Νάξο.

Αυτός ο αρχιτεκτων-μηχανικός του καμπαναριού πρέπει να ήταν η ψυχή του έργου της ανέγερσης και

αρχαίος. Υπάρχει μόνο στη Συναγωγή νέων λέξεων από των λογίων πλαθεισών από της Αλώσεως μέχρι των καθ' ημάς χρόνων, του Στεροχωρόφ Μαρτίου 9 1910. Η ανάπτυξη Ερμού 1980, με Προλεγόμενα από τον Κ. Θ. Δημάρα. Θα ήθελα να αναφέρω ότι ο κείμενος του οποίου έχει σχηματιστεί όπως π.χ. το ομογενής και περιγράφει την αγάπη για το γένος, την καταγωγή, να είναι διαδεδομένη. Εντούτοις, το επίθετο φιλογενής είναι λέξη που δημιουργείται από λόγιους και εμφανίζεται μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους. Σύμφωνα με το λήμμα του Κοιμωμένου απαντά στα γραπτά πέντε μόνο λογίων του 18ου αιώνα, ενώ το ουσιαστικό φιλογενής απαντά επιτόπου στον Ιωάννη Μοισιάδου, σε μια ωδή από 22 στροφές ενός Αθηναίου μοναχού Σωφρονίου στο Περιοδικό Λόγιος Ερμής, και στον Κοραή, φαίνεται ότι το σπάνιο αυτό επίθετο, φιλογενής, χρησιμοποιεί ο Φρουράρχος των Σερβίων για να περιγράψει την ιδιαίτερη περίπτωση των δωρητών για το κτίσιμο του καμπαναριού του Αγίου Αθανασίου: οι εντεταμένοι Μοσχοχωριτίες, παρόλο που υπηρετούσαν στον Αμερικανικό στρατό, συνέλαβαν να είναι φιλόθρησκοι και φιλογενείς, να "αγαπούν το γένος τους, τις ρίζες τους, το χωριό τους".

Γιάννης Ζ. Τζιφόπουλος
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Κρήτης

